

גדול שיהיה. כלל הדבר, שאמר כי חבלי משיח אין זה רק כמו שבא הארי והלב וכן הנחש שבאים על האדם, שאפשר שהאדם יציל עצמו מהם. כך ישראל נקראים אדם¹⁰, באים עליהם האמות, שהם ארי ודב ונחש, ויש לישראל כח להציל עצמם מהם. רק שלא יהיה כאן השקט ומנוח כלל. אבל הצער הגדול שיהיה אין ראיה מזה, ואם כן למה אמר: ייתי ולא אחמניה? ומתרץ: משום דכתיב (יחזקאל ל, ו): מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו וכו'. ובאור זה, כי התהוות המשיח הוא אבדון האמות, וזהו השנוי הגדול. ודבר זה נחשב הפסד העולם, כאשר מגיע שנוי אל העולם בכללו. והבן מה שאמר: מדוע כל גבר, ודרשו אותו מי שכל גבורה שלו. שפעל הזה הוא גבורה, לאבד ולשנות אלו מפני אלו. ואף מי שהוא גבור, נהפך כחו מכח גבורה זאת ושנוי זה. מפני כי אחר שנוי כמו דבר זה, שהוא שנוי גדול בכלל העולם, ימשכו עוד שנויים אחרים גם כן, ולכן קאמר: ייתי ולא אחמניה.

ג' סעודות שבת כנגד ג' שלמויות שנשלם העולם בשבת

ובפרק כל כתבי (שבת קי"א): אמר רבי שמעון בן פזי, אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: כל המקיים ג' סעודות בשבת, נצול מג' פרענויות: מחבלו של משיח, ומדינה של גיהנום, וממלחמת גוג ומגוג. מחבלו של משיח, כתיב הכא (שמות טז, כב): יום, וכתיב התם (מלאכי ג, כג): הנה אנכי שלח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול וגו'. מדינה של גיהנום, כתיב הכא: יום, וכתיב התם (צפניה א, טו): יום עברה היום ההוא. ממלחמת גוג ומגוג, כתיב הכא: יום, וכתיב התם (יחזקאל לח, יח): ביום בוא גוג. ובאור ענין זה, כי השבת מורה שהשם יתברך

קול חי

כוונת הפסוק לומר שתהיינה צרות גדולות שלא ניתן לעמוד בהן. רצונו של ריש לקיש לומר, כי חבלי משיח אינם אלא כמו שבאים הארי, הדוב והנחש על האדם, שהאדם יכול להינצל מהם, וכך הוא כאשר האמות באים על ישראל, שנקראו אדם, שיכולים ישראל להינצל מהם. כוונת הפסוק לומר שלא יהיה לישראל מנוחה כלל, אבל אין הכוונה שיהיו צרות גדולות, שאי אפשר לעמוד בהן, אם כן למה אמר רבי יוחנן, יבוא משיח ולא אראנו? מתרץ לו רבי יוחנן, מפני שנאמר: מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו וכו'. ביאור הדברים, התהוות המשיח הוא אבדון לאומות, זה השינוי הגדול שיהיה בימי המשיח, ודבר כזה נחשב להפסד העולם, כי צורת כל העולם עתידה להשתנות. הבן את מה שנאמר: כל גבר, ודרשו חכמים, מי שכל הגבורה שלו, כלומר הקב"ה, שפעל שינוי גדול כל כך בעולם, שיאבדו האומות את שלטונם, ויהיה השלטון למלך המשיח. להורות על גודל השינוי אמרו, שאף מי שכוחו גדול, כביכול נחלש כוחו מחמת שינוי זה. ואמר רבי יוחנן, אם השינוי הוא גדול כל כך, לא יתכן שלא יבואו שינויים נוספים בעולם, לכן אמר, יבוא ולא אראנו.

בפרק כל כתבי הקודש, אמר רבי שמעון בן פזי שאמר רבי יהושע בן לוי בשם בר קפרא, כל מי שמקיים שלוש סעודות בשבת, ניצל משלוש פורענויות: מחבלו של משיח, מדינה של גיהנום וממלחמת גוג ומגוג. על השבת נאמר: ויאמר משה אכלוהו היום, כי שבת היום לה', היום לא תמצאוהו בשדה. מכאן המקור לשלוש סעודות בשבת, שנאמר בפסוק זה שלוש פעמים היום. על חבלי משיח נאמר היום, שנאמר: הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא. על דין גיהנום נאמר היום, שנאמר: יום עברה היום ההוא. ועל ממלחמת גוג ומגוג נאמר

10. יבמות סא, א: אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם.

ברא את העולם בשלמות, ואין חסרון בו. וראוי על זה להיות ענג פראוי, כי הענג מורה על שלמות העולם בלא צער, רק בענג. והעולם היה בבילתי שלמות בג' פנים: האחד, אם היה בבריאה תוספות דבר, זה נחשב לחסרון, שהרי כל תוספות כנטול דמיון¹¹. והשני, אם היה חסרון ממש בבריאה. השלישי, אם לא נשלמה הבריאה, והיה תמיד הויה חדשה. כי כל הויה שנוי וצער, ואין כאן הנחה. והן הן ג' דברים: הרבוי, והמעוט, והשנוי, כמו שהתבאר. וכאשר השם יתברך השלים העולם ביום השבת, השלימו בג' שלמות: שאין כאן בבריאה תוספות. ואין חסרון בבריאה כלל, כמו שאמר הכתוב (קהלת ג, יד): כי ידעתי כי על כל מעשה ה' אין להוסיף ואין לגרע. וביום השבת נשלמה הבריאה, ואין כאן עוד הויה יוצאת לפעל, שעצם הויה הוא שנוי, כמו שהתבאר למעלה. ולפיכך יש לענג שבת בג' סעודות, שהם ג' ענגים על השלמות הזו. ולפיכך נאמר ג' פעמים היום, כי שם יום נאמר על המציאות, והלילה על ההעדר, כמו שמבאר בכמה מקומות. כי ביום נמצא ונראה הכל לאור, ובלילה נעדר הכל, וכבר כתבנו זה פעמים הרבה, שהרי נקרא חשך מלשון העדר ומניעה, כמו ואחשך אותך מחטו לי (בראשית כ, ו), ולא חשכת את בנך וגו' (שם כב, יב).

הפורענות מג' צדדים שהם הפך השבת

וכמו שנמצא המנוחה והענג כאשר אין כאן תוספות ואין כאן חסרון, וכבר נשלמה ההויה בשלמות, והפך זה הפורענות הוא או מצד תוספות והרבוי, או מצד חסרון ומעוט, או מצד

קול חי

אורח חיים 1234567

היום, שנאמר: ביום בוא גוג. ביאור הדברים, השבת מורה שהקב"ה ברא את העולם בשלמות ללא כל חסרון. על כן ראוי שבשבת יהיה עונג, כי העונג מלמד על שלמות, שזהו מצב שאין בו כל צער. כשהעולם אינו שלם מתבטא הדבר באחד משלושה אופנים: האחד כאשר יש בבריאה דברים שהם תוספת על הבריאה השלמה, כי כל תוספת נחשבת כחסרון, כמו שאמרו חכמים, כל יתור כחסר הוא. הענין השני כאשר הבריאה חסרה. והשלישי כאשר הבריאה בתהליך של השתנות מתמדת, וכאמור כל שינוי הוא רע, ואין בו מנוחה. כלל הדבר, החסרון מתבטא בשלושה דברים: ריבוי, מעוט ושינוי. כאשר השלים הקב"ה את העולם ביום השבת, השלימו בשלושת הדברים הללו: הבריאה שלמה ללא תוספות. הבריאה שלמה ללא חסרון, כמו שנאמר: ידעתי כי כל אשר יעשה האלוקים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע. וביום השבת נשלמה הבריאה, שאין עוד דברים הצריכים לצאת אל הפועל, כך שאין עוד השתנות בהויה העולם. כנגד שלושת שלמויות אלו יש לענג את השבת בשלוש סעודות, שהם שלושה עונגים. לכן נאמר שלוש פעמים היום, כי היום הוא המציאות והלילה הוא החסרון, כמו שבארנו בכמה מקומות, לפי שביום המציאות נראית ואילו בלילה המציאות אינה נראית, והיא כביכול אינה נמצאת. המילה חושך משמעותה מניעה וחסרון, כמו שנאמר: ואחשך גם אנכי אותך מחטו לי, וכן: ולא חשכת את בנך וכו'.

המנוחה והעונג מצויים במקום שיש שלמות, וכאמור השלמות מתבטאת בשלושה ענינים: אין תוספת, אין מגרעת ואין שינוי. המצב ההפוך הוא הפורענות, שגם היא מתבטאת בשלושה ענינים

11. חולין נח, ב: כל יתר כנטול דמי.

השנוי, שאין כאן הנחה. וג' פרעניות אלו, שהן מלחמות גוג ומגוג, ודיני גיהנום, וחבלי המשיח, הם ג' פרעניות אלו. כי גוג ומגוג הוא פרענות מצד התוספות, [כי] בימי גוג ומגוג יתרבו הגוים והמון שלהם בתוספות גדול ונורא מאד, וכדכתיב (תהלים ב, א): למה רגשו גוים וגו', וזהו התרגשות רבוי הגדול והנורא מאד. נמצא כי פרענות וצער זה מתחדש מן הרבוי והתוספות שיש בעולם, כי מאחר שבסוף יתבטלו מן העולם, אם כן נחשבים הם תוספות בעולם. אמנם דין הגיהנום הוא החסרון בעצמו, כי אין הגיהנום רק חסרון המציאות, וכמו שמבאר למעלה¹². וכמו שמוכיח עליו הכתוב (ירמיהו ב, ו) שנקרא ציה וצלמות, שאין עליו שם מציאות כלל, ואינו נכלל במציאות. ולפיכך יבאו שם החוטאים, הם הרשעים, שהם אנשי חסרון. והשלישי הוא חבלי המשיח, והוא יציאת הויה לפעל. וכל הויה בעצמו שנוי, והוא רע. ולפיכך המקום ג' סעודות, שאלו ג' סעודות מורים על כי העולם מסלק מג' דברים, ולכך ראוי שיהיה נצול מג' פרעניות אלו, אחר שהוא מאמין שהעולם מסלק מזה. והבן הדברים האלו מאד מאד, ואין ספק בפרוש זה.

גיהנום, חבלי משיח וגוג ומגוג יהיו בזמנים שונים

וכאשר תבין דברי חכמה מאד, הנה אלו ג' דברים יש לכל אחד עולם ומציאות בפני עצמו. כי מציאות גיהנום הוא אחר המות, בהסתלקו מן עולם הזה. וחבלי המשיח יהיה בסוף ימי עולם הזה, כאשר יתחדש הויה אחרת, כמו שאמרנו למעלה. וגוג ומגוג יהיה בזמן עולם המשיח, כאשר יהיה נמצא משיח, ויבוא גוג ומגוג עליו למלחמה, כדכתיב (תהלים ב, א-ב): למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק יתיצבו על ה' ועל משיחו. ולכך נכתב שכל אחד יום בפני עצמו

קול חי

אלו, תוספת, חסרון ושינוי, שאין מנוחה. שלושת פורעניות שהזכרנו: מלחמת גוג ומגוג, גיהנום וחבלי משיח הן מהצדדים הללו. מלחמת גוג ומגוג היא פורענות מצד התוספת שיתרבו האומות מאוד, כמו שנאמר על מלחמת גוג ומגוג: למה רגשו גוים וכו', והתרגשות הגוים היא התקבצותם בריבוי גדול מאד. אם כן הפורענות של מלחמת גוג ומגוג היא מפני הריבוי שלהם, והם נחשבים כתוספת, כי בסופו של דבר אומות אלו יתבטלו מהעולם, נמצא שהם אינם מעיקר העולם אלא תוספת. הגיהנום הוא פורענות מצד החסרון, כי מהותו של הגיהנום היא חסרון המציאות, כמו שהתבאר בפרק ל. וכן מוכח הדבר בכתוב המכנה את הגיהנום ציה וצלמות, שאין שם מציאות כלל. על כן החוטאים, שהם הרשעים, הם אנשים חסרים ומקומם בגיהנום. הפורענות השלישית היא חבלי משיח, שהיא מצד השינוי. ההווה מתחדשת, וכל חידוש הווה הוא שינוי, וכל שינוי הוא רע. על כן המקיים שלוש סעודות בשבת, מורה כי הוא מאמין שהעולם שלם ומסולק מאותם שלוש החסרונות, ומשום כך ראוי הוא להיות ניצול משלושת הפורענויות שהן חסרונות. הבן דברים אלו, ואין ספק באמיתות פירוש זה.

כאשר תבין דברי חכמה לעומקם תדע, כי לשלושת הפורענויות יש מציאות בזמן אחר. הגיהנום אחר המות, בהסתלקו מהעולם הזה. חבלי משיח בסוף ימות העולם הזה, כשיתחדש העולם בהווה חדשה, כמו שבארנו למעלה. ומלחמת גוג ומגוג לאחר בוא המשיח ובימיו, כמו שנאמר: למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק, יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו. על

כִּמּוֹ שְׁאֵמְרוּ חֲכָמִים (שבת קי"א, א), שְׁכַל אֶחָד וְאֶחָד מְצִיאוֹת בְּפָנֵי עֲצָמוֹ כִּמּוֹ שְׁאֵמְרָנוּ, כִּי שֵׁם יוֹם נֶאֱמַר עַל הַמְצִיאוֹת. וְעַיִן בְּחִבּוּר בְּאֵר הַגּוֹלָה¹³, וְשֵׁם עוֹד יוֹתֵר נִתְבָּאֵר, וְהַכֹּל הוּא עֲנִין אֶחָד, וְאֵין לְהֶאֱרִיךְ. וְהַתְבָּאֵר לְךָ עֲנִין חֲבִלִי מְשִׁיחַ, הוּא הַתְחַדְּשוֹת עוֹלָם הַיּוֹהֵה תְּדַשָּׁה, וְדָבָר זֶה מְבִיא שְׁנוֹי לְפִי הַחֲדוּשׁ הַגָּדוֹל. וְעוֹד יִתְבָּאֵר בְּפָרָקִים¹⁴.

מאורי חכמים

קול חי

כן בכל אחד מהם נכתב יום, כי היום מלמד על מציאות, וכל אחד מהם הוא מציאות בפני עצמה. ועיין בבאר הגולה, שם התבארו הדברים. מה שנבאר שם וכאן הכל ענין אחד, ואין להאריך. בפרק זה התבאר ענין חבלי משיח, שהוא התחדשות הוויה בעולם. התחדשות זו מביאה שינוי, מפני שזה חידוש גדול בעולם, ועוד יתבאר בפרקים הבאים.

מאורי חכמים

סיכום הפרק

סילוק המציאות הישנה שתוארה בפרק הקודם הם חבלי משיח. חבלי משיח הם כאישה שתקפוה חבלי לידה מפני ההוויה החדשה העומדת להוולד ממנה. ימים אלו הם ימים אלוֹקִיִּים מאד, ואילו הימים הקודמים להם ימי צער נוראים, בגלל השינוי שעובר העולם. העוסק בתורה ובגמילות חסדים, דבק בשני חלקי הטוב, הטוב רוחני והטוב הגשמי, לכן ינצל מחבלי משיח. בחבלי משיח כלות האומות וזה שינוי העולם וסילוק צורתו. הפורענות תהיה משלוש בחינות: מלחמת גוג ומגוג, שהם תוספת האומות שיתרבו האומות להלחם בישראל. גיהנום, שהוא התסרון. וחבלי משיח, שהוא השינוי לדבר בלתי שלם.

13. באר שני, ושם באר שכל סעודה כנגד פורענות. סעודת הלילה כנגד הגיהנום, סעודת שבת כנגד מלחמת גוג ומגוג וסעודה שלישית כנגד חבלי משיח.

14. הבאים.